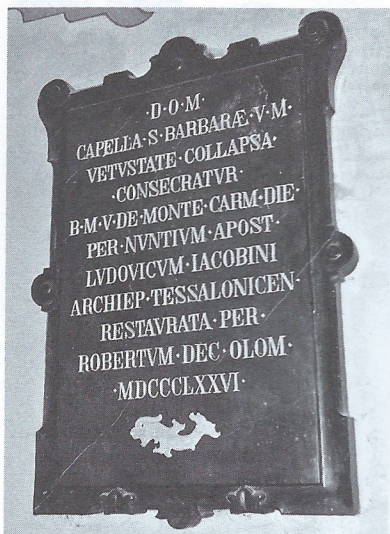

Italští uprchlíci na Svatém Kopečku v období Velké války

Na našem území se italští obchodníci usazovali již před třicetiletou válkou. Ovšem prvními Italy, kteří poznali Sv. Kopeček, byli patrně až architekti, umělci a řemeslníci, podílející se na výzdobě chrámu Navštívení P. Marie. Další Italové již pocházeli z Tridentu, byli to tamní specialisté, kteří budovali tunely na Moravskoslezské centrální dráze, tj. železniční trati Olomouc – Bruntál, z nichž mnozí mohli Sv. Kopeček poznat coby poutníci.¹ Tridentští odborníci na stavby z kamene rovněž pracovali v letech 1870–1873 na dělostřeleckém fortu č. II. v blízkém Radíkově. Někteří z nich se již z práce na radíkovské pevnůstce domů nevrátili a usadili se na Sv. Kopečku a v jeho okolí. K nim patřil i nádeník **Jakob Laurenz Giordani**, který byl na Sv. Kopečku hlášen v č.p. 27.² Oženil se s Františkou Doleželovou z č.p. 4, sňatek uzavřeli 13. ledna 1873. Zpočátku rodina žila u Doleželů a později v č.p. 60. Syn Josef, narozený 9. února 1874, zemřel po dvaceti dnech 2. března 1874 a byl následující den pochován na svatokopeckém hřbitově.³ O dva roky později se 19. října 1876 narodil syn Karel a byl též den pokřtěn. Bohužel zemřel již 29. května 1877. Dceru Helenu 13. srpna 1878 rodila porodní bába Mariana Kratochvílová z č.p. 32 a křtil ji kooperátor P. Ervín Kolář.⁴ Kmotry jí byli Antonín Kapřík, domkař v Samotiškách a Mariana Černá, manželka obchodníka Tomáše Černého ze Sv. Kopečka. Helena ve svých devíti měsících 15. května 1879 zesnula na pravé neštovice. Všechny děti jsou pochovány na svatokopeckém hřbitově. Dospělého věku se snad dožila dcera Marie, narozená 30. ledna 1875.

V téže době je zmiňována osoba ze zcela jiného prostředí, 13. srpna 1874

Pamětní deska z roku 1876.

Foto autorka,

se totiž Sv. Kopeček těšil ze vzácné návštěvy. Zavítal tam **Msgr. Lodovico Jacobini**, paapežský legát, který byl toho času na návštěvě u kapitulního děkana Roberta hraběte Lichnovského z Voštic.⁵ V průvodu všech svatokopeckých kněží byl veden do kostela, kde sloužil mši svatou. Poté si prohlédl proboštství a odjel do Velké Bystřice.⁶

Po vyhlášení **první světové války**, kdy nastal přesun obyvatelstva, jako první opouštěli své domovy obyvatelé Chorvatska, Ukrajiny a Haliče. Mezi 8. až 12. zářím 1914 musela rakousko-uherská armáda vyklidit velkou část Haliče a celou Bukovinu. Tamní obyvatelé především židovského původu byli v Čechách umísťováni již od listopadu 1914, a to na Mostecku či v Příbrami, další žili v Chocni v barákové kolonii, mnozí v Prostějově, dokonce v Jívové a jinde. Obecní kronika zmiňuje, že na Sv. Kopečku bylo v době první světové války **příbližně šedesát polských uprchlíků**.⁷ Jejich jména ale neuvádí a podrobnosti o jejich pobytu

nebyly zjištěny ani v jiných archiváliích. Tyto repatrianty po návratu na Ukrajinu a do Haliče čekaly pogromy.

Jinak tomu bylo s **bězenci z oblasti Tridentu**, kteří se uchýlili na Sv. Kopeček a také do Radíkova (Olomouc-Radíkov), Vésky (Dolany-Véska) a okolí poté, co Itálie 3. května 1915 vyhlásila válku Rakousko-Uhersku. Uvádí se, že asi 70 tisíc obyvatel z Tridentu v jižním Tyrolsku, patřícího pod habsburskou monarchii, dostalo rozkaz opustit své domovy. Někteří odešli do Štýrska, Dolního či Horního Rakouska, ti poslední i do Maďarska. Na tři tisíce Italů přišlo do Čech a na Moravu.⁸ Rodiny z Tridentu, Levica a Val di Ledro byly umístěny v okolí Sv. Kopečka údajně ve dvanácti vsích, z toho v obcích svatokopecké farnosti bylo v květnu 1915 ubytováno asi 42 italských uprchlíků, především dětí, žen a starců, bojeschopní muži byli na frontě.⁹ Na Sv. Kopečku byli umístěni v rodinách v č.p. 41, 47, 61, 88, 91 (dvůr, nyní tzv. fojtství) a 105 (u obchodníka Josefa Andera).¹⁰ Nejenže byla válka, ale navíc v letech 1914 a 1915 řádila na Sv. Kopečku a v Lošově spála, později zase v Samotiškách černé neštovice. Během Velké války nastala na Sv. Kopečku, tj. v obci, která se živila výhradně obchodem, bída a hlad. A vojenský erár rekviroval kromě obilí vše možné. Proto spolek České srdce varil v klášteře milosrdných sester františkánek (areál dnešní základní školy) polévku pro chudé, suroviny darovali dobrodinci. Přesto Italové trpěli nedostatkem potravin a často „u místních obchodníků spínali ruce a prosili o chléb a mouku“.¹¹

Možná, že některým Italům z Tridentu nebyl náš kraj zcela cizí, mohli ho znát buď z osobní zkušenosti, nebo z vyprávění shora zmíněných dělníků. Před odchodem z domova počítali s tím, že odjíždějí na krátkou dobu, asi na tři týdny, s sebou si mohli vzít jen zavazadla o hmotnosti 15 kg. Ale zůstali necelé čtyři roky. Při jejich umístování se stávalo, že nebyly nechávány pohromadě komunity podle místa původu, dokonce i rodiny byly trhány, což nebylo povoleno, ale čemuž nebylo možné se vzhledem k místním podmínkám vyhnout. A na přání či možnosti hostitelských ani italských rodin se leckdy nemohlo příliš přihlížet. Bězenci se nesměli stěhovat a ani navštěvovat své příbuzné, kteří byli ubytováni na jiných místech.

Italským přistěhovalcům byli jedinou oporou kněží, kteří je z domova doprovázeli, tj. **P. Giuseppe Segata**, **ThDr. Oreste Rauzi** a **P. Raimondo Pogio**.¹² Tito byli přijati sestrami premonstrátkami na Sv. Kopečku. Na rychtě ve Vésce byl ubytován **P. Giovanni Degasperí**, starající se tam o skupinku Italů.

Poněkud jinou informaci uvádí svatokopecká farní kronika, a to, že kaplan z Levica ThDr. O. Rauzi docházel o nedělích a svátcích na Sv. Kopeček z Olomouce, aby vykonal bohoslužbu pro své krajany. Teprve po něm přišel kněz P. R. Pogio a byl ubytován u premonstrátek na rychtě ve Vésce. A údajně 6. července přijel P. G. Segata a byl přijat v klášteře sester premonstrátek na Sv. Kopečku.

Někteří z evakuovaných Italů na Sv. Kopečku zemřeli a byli tam pochováni. Jako první 8. července 1915 to byla **Assunta Tasin**, dcerka válečných vystěhovalců z Tridentu, a to krátce po příchodu její matky Diomíry na Sv. Kopeček. Měla pouhých devět měsíců, příčinou úmrtí byla její tělesná slabost. Tasinovi byli umístěni v č.p. 91, otec Luigi se v Tridentu živil jako nosič. Holčičku na hřbitově na Sv. Kopečku pochovával P. G. Segata, který později rovněž na Sv. Kopečku zemřel.

Svatokopecký kronikář František Povýšil italská jména pomýlil a uvedl, že knězem pohřbeným na Sv. Kopečku byl „Degasa M.“ Dotyčný zemřel se ale jmenoval **Martin Degara** a byl v pořadí třetím zesnulým vystěhovalcem na Sv. Kopečku. Rolník z Tiarno di Sotto (nyní část obce Ledro), ležící v údolí (Valle di Ledro), zemřel 25. června 1917 ve svých 58 letech. Na Sv. Kopečku žil v č.p. 41, patrně u rodiny Veselých. Obyvatelé této části Tridentu byli v průběhu první světové války umístěni především v Buštěhradě.¹³

V Dolanech zemřel na sešlost věkem 9. ledna 1916 evakuovaný rolník z Levica jménem **Michele(!) Broilo**.¹⁴ Zesnulý byl již vdovcem, měl 86 let (narozen 20. srpna 1829). Ve Vésce 22. března 1916 ve věku 70 let náhle zemřel svobodný dělník **Ferdinand Jadaneli**, pocházející z Cadine, kde se narodil v roce 1845. A dne 9. října téhož roku zesnula „italská uprchlice“ **Anna Libardi**, pohřbená 22. října. Bydlela v Dolanech v č.p. 178. Jejím již zemřelým otcem byl Bartoloměj(!) Libardi, rolník v Levicu. Zemřela jako svobodná ve věku 89 let (narozena roku 1827 v Levicu). Všechny tři zaopatřoval a pochovával P. G. Degasperi.¹⁵

V souvislosti s italskými vystěhovalci vzpomíná kronikář Fr. Povýšil na svatokopeckou obyvatelku Amálii Jarošovou, která „byla ženou výmluvného jazyka, velmi britkého a pohotového, což jí vyneslo za první světové války od italských zajatců, kteří v obci pracovali, jméno *šubita*. Italsky říká se rychlá řeč *šupito* a ženské si to zjednodušily na *šubita*.“¹⁶

Vystěhovalci, kteří měli to štěstí a vrátili se po skončení války do svých domo-

Prof. P. Giuseppe Segata.

vů, mnohdy nacházeli místo svých stavení jen hromady kamení. Vybudovali si nové domy a jejich kněží jim zůstávali stále nablízku. Ovšem s výjimkou **Prof. P. Giuseppe Segaty**. Ten mohl v létě roku 1915 doprovázet svého biskupa Msgr. Celestina Endriciho na dovolenou, kterou měli trávit v biskupově rodné obci.¹⁷ Rozhodl se, že raději bude se svým kolegou P. G. Degasperim doprovázet uprchlíky z Tridentu. Do Olomouce dojel v sobotu 3. července 1915, ubytování jim bylo poskytnuto u sester premonstrátek v původním Norbertinu č.p. 97 (nyní Ústavní ul. 9). Na Sv. Kopeček zatím dorazila jen část běženců, jejich počet se zvýšil až po příchodu P. G. Segaty. Před svým odjezdem na frontu se

1915 červenec	V. 8 10 91	102	svatý Kopeček	Fasin Assunta manželka dcera Luigi ho Fasina, nositelky Tridentu, farosť J. Maria Maggione a jeho manželky Dio- nisy. valdění vystěhovalci z Tridentu v Tyrolsku	9 6 narozena 2. října 1914. Tridentu Tyrolsku	Vyrovnání telesna slabost	je křesťanský Prof. ani dr. Fr. Trinkl, a J. in. Hertzgen- berg.
------------------	------------	-----	---------------	---	--	---------------------------------	--

Vpravo podpis Prof. P. Giuseppe Segaty.

s ním snažilo setkat mnoho italských vojáků pocházejících z Tridentu, kteří v té době byli soustředěni v Olomouci. Tak byl fakticky již od počátku svého pobytu vystaven velkému vypětí.

Ve svém pokoji v přízemí Norbertina vyslechl a duchovně posílil každého potřebného. Protože několik hodin denně mluvil, byl unavený, bolelo ho v krku a začal mít potíže s hlasem. Obrátil se na lékaře v Olomouci a ti mu oznámili zdrcující diagnózu – zhoubný nádor. Doporučili okamžitou operaci, která by mu mohla prodloužit život. P. G. Segata pochopil závažnost situace, uvažoval o možných následcích zákroku, kterými by byla ztráta hlasu, a svěřil se svým spolubratrům: „Proč žít déle, když nemohu žít jako kněz“. Operaci tedy odmítl, a pokud to jen šlo, pokračoval ve své práci, sloužil mše svaté, kázal a podával informace a pokyny uprchlíkům. Poslední tři měsíce života pozřel jen tekutou stravu. Byl natolik oslaben, že již nedošel do blízkého chrámu a celebroidl tedy v klášterní kapli. Pečovaly o něj sestry premonstrátky.¹⁸

„Nastal den, kdy pro extrémní slabost již nebyl schopen ani vstát. Po dobu

jednoho měsíce, každé ráno podával svatě přijímání. Byl to čas, kdy se projevila jeho bojovnost, ale který také odhalil velikost a krásu jeho duše a záslužnost jeho práce mezi uprchlíky. Ti přicházeli jednotlivě nebo ve skupinách každý den pod okno jeho pokoje. Někteří dostali povolení ho navštívit a přinášeli mu květiny. P. G. Segata děkoval svým přirozeným sympatickým úsměvem, ale ve tváři byl výrazně pohublý a pohyby měl unavené. Zval je blíže k posteli a slabým hlasem je žádal, aby mu řekli, co dělají jejich rodiny, synové nebo manželé na frontě, pokud mají o nich zprávy, zda obdrželi prádlo či obuv, zda mohou nakoupit brambory nebo kaši nebo mají zprávy z domova. Přál si, aby mezi sebou mluvili a ochotně jim naslouchal.

Z postele udílel rozhrěšení starcům, ženám a dětem, kteří si ho žádali. Když cítil, že se blíží poslední hodina, požádal kolegu, aby se s ním ponořil do modlitby umírajících. Na kousek papíru stihl ještě napsat, aby na jeho pohřbu byla užita fialová barva.⁴⁹ Zemřel ve středu 26. dubna 1916. „Kolem rakve se shromáždili všichni kněží-uprchlíci, kteří doprovázeli a posilovali Italy umístěné na Moravě. V davu italských emigrantů, z nichž někteří měli za sebou cestu pěšky, trvající čtyři až pět hodin, byli i Němci a Moravané, všichni přišli vyjádřit svou soustrast a obdiv ke knězi, který aby lépe mohl pomoci svým lidem, se dokonce učil český jazyk.“

Rozloučení s knězem tridentské diecéze, profesorem biskupského gymnázia a biskupským ceremoniářem P. G. Segatou se konalo v pátek 28. dubna v 10 hodin dopoledne na tzv. novém svatokopeckém hřbitově.²⁰ Zádušní mši svatou celebroval P. Pavel Vondráček OPraem, sedmý probošt na Sv. Kopečku (1913–1924).²¹ Kázání se ujal Dr. O. Rauzi, kaplan uprchlíků v jejich domovině Levicu a budoucí pomocný biskup v Tridentu. Rozloučení se zúčastnili i dva Segatovi spolužáci z biskupského gymnázia, tj. P. G. Degasperi a P. Carlo Sonn. Dostavil se rovněž biskupský delegát a předseda ústředí tridentských běženců ve Vídni P. G. Dalpiaz, zastupující na pohřbu poslance Alcida De Gasperiho, bývalého studenta zemřelého P. G. Segaty.²² Zesnulý byl uložen do hrobky rodiny Effenbergerovy na svatokopeckém hřbitově.²³ Posledního rozloučení se mimo množství lidí zúčastnili také P. Leo Lambert Hublík OSB z Rajhradu a Msgr. Augustin Kratochvíl, tehdy farář v Budišově u Třebíče, ač farní kronika uvádí, že „z moravských kněží přišel jediný p. farář Velko-Bystřický“.²⁴

Mährisches Tagblatt přišel s oznámením o úmrtí P. G. Segaty až 5. května, informaci dostal z Věsky.²⁵ Ale jako první uvedl, že po skončení války bude tělo zemřelého převezeno do Tridentu, což se skutečně v roce 1919 stalo. O exhumaci a převozu ostatků P. G. Segaty se žádné podrobnější údaje nedochovaly.

Vděční farníci a pozůstali P. G. Segaty nechali v Našinci otisknout následující poděkování.²⁶ „Všem, kdož zúčastnili se na Sv. Kopečku pohřbu veledůst. pána P. Guisepe Segata, profesora bisk. gymnasia v Tridentě, který se konal v pátek, dne 28. dubna t. r. o 10. hod. dopoledne, vzdáváme srdečné díky a zaplat Pán Bůh. Zvláště pak děkujeme vldp. Pavlu Vondráčkovi, proboštu na Sv. Kopečku, který zemřelého pochovával, a kněžím Premonstrátům, kteří asistovali, dp. Dr. Orestovi Rauzimu za české (!) a vlášské pohřební kázání, vldp. místoděkanovi P. J. Herbrichovi z Vel. Bystřice a představenstvu obce ze Sv. Kopečka s p. starostou v čele za účast, sestřám řádu sv. Norberta za pečlivé ošetřování a říšskému poslanci dr. Alcidovi Degasparimu(!) v Tridentu za všechny přátelské služby zesnulému prokázané.“²⁷ Sv. Kopeček, dne 1. května 1916. Uprchlíci itaľští na Sv. Kopečku. Rodina Segata.“

Večerní vydání Našince 28. dubna k tomu uvedlo: „Jsa si vědom jasně, že není naděje na uzdravení, připravoval se po celou dobu na smrt. Vlasti své milované již neuzřel; odešel do vlasti jiné, šťastnější. Odpočívej v pokoji!“²⁸

P. G. Segata vynikal upřímnou zbožností a vedle výuky se horlivě věnoval du-

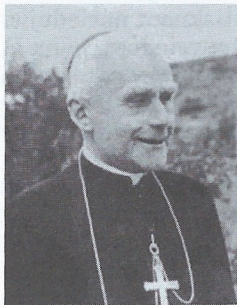
chovní správě zvláště mezi chudým lidem v Tridentu, ale byl vpravdě jejich otcem i ve vyhnanství.²⁹ Italští uprchlíci po návratu ze Sv. Kopečka do svých domovů vděčně na P. G. Segatu, distingvovaného člověka plného dobroty vzpomínali a ctili jeho památku.

Výše uvedené informace doplňuje zápis v Kronice sester premonstrátek na Sv. Kopečku, vázící se k roku 1916.³⁰

„Nelze opomenouti zmíniti se též o vystěhovalcích, kteří během války museli prchnouti ze své vlasti Italie, hlavně z Tridentu a jeho okolí. Usadili se na Moravě a mnoho jich bylo v okrese Olomouckém. I do našeho mateřince přistěhoval se starší churavý kněz Ital, profesor z Tridentu. Byl vzácným knězem a mužem modlitby. Celebroval denně v naší domácí kapli mši svatou, a jelikož ovládal výborně němčinu, bylo možno se s ním dohovorit. Pro svůj krční neduh zkoušel velmi mnoho – po delší dobu požíval jen tekutou potravu – ale při tom všem byl andělsky trpělivý. Nikdy si nestěžoval a zemřel téměř smrtí hladovou, neboť poslední čas nemohl již vůbec polykat. Aspoň to mu bylo útechou, že jeho provdaná sestra přijela až z Tridentu, aby mu v posledních dnech života posloužila a jej v cizině potěšila. I jeho bývalý žák, poslanec z Vídně, jej navštěvoval.³¹ Že byl miláčkem svého lidu, svědčí velká účast na jeho pohřbu – vždyť pokud jeho nemoc dovolovala, mívál ke svým lidem každou neděli promluvu od oltáře, těšil je a povzbuzoval k trpělivosti. Také ve Věsce v našem hospodářství byli ubytováni dva kněží Italové, jeden starý farář a druhý mladší profesor. V tamější veřejné kapli sloužili denně mši svatou, takže sestry nemusely po ten čas choditi do Dolan. Italky pomáhaly sestřičkám na poli a chovaly se vždy uctivě a slušně.“

Prof. P. Giuseppe Segata se narodil 21. září 1865 v Tridentu, v sídelním městě biskupa. Jeho otec Antonio byl hostinským, matka Teresia se starala o domácnost a hospodářství. Po absolvování biskupského gymnázia studoval filologii a teologii v Inomostí (Innsbruck). Na kněze byl vysvěcen v roce 1888, po dalších dvou letech získal doktorát a vrátil se do rodiště, kde na biskupském gymnáziu (chlapeckém semináři) vyučoval italštinu a němčinu. Brzy si získal úctu a náklonnost studentů pro svou brilantní a promyšlenou výuku. Při ní se údajně nikdo ve třídě nenudil. Byl to citlivý člověk, duší umělec a dobrý hudebník. Byly mu proto svěřeny sbor a divadlo, kterým vénoval dvacet let života. Jeho životopisec uvádí, že jako biskupský ceremoniář po léta dohlížel na sestavení diecézního kalendáře a že poslední sestavoval na Sv. Kopečku ještě na počátku roku 1916.³²

O ulehčení života uprchlíků z Tyrol a Přímoří, ubytovaných v okolí města Olomouce usiloval rovněž **ThDr. Oreste Rauzi**. Po krátké době od jeho příchodu, tj. již 11. září 1915, referoval Našinec, že na podporu péče o vystěhovalce byl v

*Msgr. ThDr.
Oreste Rauzi*

Olomouci 7. září ustaven výbor pro uprchlíky. Podnět podalo okresní hejtmantství. Jeho cílem bylo co nejvíce zmírnit Italům nepřijemnou situaci při jejich pobytu v obcích olomouckého okresu. Do čela byl postaven dvorní rada a od 8. června 1897 olomoucký okresní hejtmán Moritz Maria Joseph Friedrich svob. p. Gastheimb.³³ Předsedou byl zvolen infulovaný prelát a sídelní kanovník Maxmilián rytíř Mayer z Ahrdorffu a Wallerstainu(!).³⁴ Předsedkyní se stala přední olomoucká sběratelka umění paní Hedvika z Mayů.³⁵ Jednatelům byl kontradmirál Wilhelm Pacher a členy starostové obcí, tj. Jindřich Horák z Dubu nad Moravou, Metoděj Koudelka z Drahanovic, František Sigmund z Lutína a dlouholetý starosta Nové Ulice Oswald Noczil.³⁶ Zapisovatelem byl jmenován „Dr. Rauzi, kaplan z Levico“ a místodržitelský

koncipient doktor práv Emil Koblischek.³⁷ Výbor měl k dispozici místnosti v Mayerově kanovnické rezidenci v Residenční ulici č. 6 (nyní Krížkovského).³⁸

V době od září 1915 do ledna 1916 se olomoucký výbor pro uprchlíky obracel na všechny obyvatele Olomouce a obce olomouckého okresu s naléhavou žádostí o pomoc a vybízel je, aby uprchlíkům v jejich tíživé situaci pomohli. Bylo zdůrazněno, že Italové museli opustit své domovy a majetek a přišli jen s minimem věcí. Spoléhali na stát, který jim poskytoval alespoň základní podporu, ale pomoc a pochopení očekávali i ze strany našich občanů. Aby se situace chudých uprchlíků stala snesitelnější a nemuseli mrznout, žádal výbor o peněžní dary, oblečení, zejména spodní prádlo a obuv. Protože většinu z vystěhovalců tvořily ženy a děti, sbíralo se vhodné oblečení především pro ně. Dary všeho druhu bylo možné odevzdat v budově c.k. okresního úřadu, od 1. října pak již na místním výboru Pomoci uprchlíkům na Residenční ulici č. 6, v přízemí, denně mezi 10. a 12. hodinou.³⁹

S jinou prosbou přišel Hlas lidu, vydávaný v Prostějově, který 7. dubna 1916 oznamoval: „Italští uprchlíci a internovaní chtějí pracovat. Kdo by měl pro tyto ubohé lidi nějaké a jakékoliv zaměstnání (hodí se i k polním pracem), ať se laskavě obrátí na předsedu (p. dr. Škrach) nebo místopředsedu (p. Sigmund Bill) komise na ochranu uprchlíků.“⁴⁰ Jaká byla odezva na tyto výzvy, není známo.

Dr. O. Rauzi se v našem prostředí dobře orientoval, domluvil se německy a jistě také pokračoval v samostudiu českého jazyka. Víme o něm, že např. 4. června 1916 se zúčastnil pohřbu viceprezidenta JUDr. Vítězslava Houdka, který se konal v Náměstí na Hané.⁴¹

Když Velká válka skončila, nadešel čas rozloučení. Domů se italští repatrianti vraceli až v polovině ledna roku 1919 a Dr. O. Rauzi nezapomněl v tisku vyjádřit své díky: „Díkůvzdání. Po půlčtvrtém roce duchovní správy italských uprchlíků vracím se tyto dny do své vlasti. Nemohu však odejít, aniž bych poděkoval z plna srdce důst. duchovenstvu za lásku mně prokázanou. U mnohých spolubratří nalezl jsem pozornost a lásku, kterou zachovám mezi nejkrásnějšími svými vzpomínkami. Bude mi radostí, budu-li někdy moci přivítati některého z těch mnohých, jimž zasílám srdečný pozdrav. Dík vzdávám srdečný i ctih. sestřám řádu sv. Norberta na Sv. Kopečku, u nichž jeden z našich spolubratří našel poslední svůj útulek. Pán Bůh zaplať za vše! V Olomouci, 8. ledna 1919. Dr. Oreste Rauzi, kooperátor z Levika(!) v Trentinu.“⁴²

Po návratu z Moravy se stal kancléřem na novém tridentském arcibiskupství a vrátil se ke své katedře v kněžském semináři. Na biskupa byl vysvěcen v Římě v roce 1939 (titulární biskup z Arga), v Tridentu vykonával úřad pomocného biskupa, k ruce třem arcibiskupům byl až do své smrti 2. února 1973.⁴³ Býval často viděn, jak chodí vždy s růžencem v rukou a modlí se.⁴⁴ V jeho rodném městě Brezu je po něm pojmenovaná ulice, dlouhá 216 m.⁴⁵

Msgre. ThDr. O. Rauzi se narodil v roce 1888 v Brezu v údolí Val di Non, nedaleko Tridenta, tedy ve stejném údolí jako jeho biskup Msgre. C. Endrici. Studoval na místní univerzitě, později byl poslán do Říma na papežskou univerzitu (Gregoriana), tam absolvoval filozofii a teologii. Na kněze byl vysvěcen v roce 1913, jeho prvním působištěm bylo Levico. Právě s farníky z Levica přišel počátkem května 1915 na Sv. Kopeček.

O něco později, 3. června 1915, dorazil se svými svěřenci **Prof. P. Giuseppe Degasper**i do blízké Vésky, obývané tehdy převážně německým obyvatelstvem a patřícím do dolanské farnosti, kde se všichni o nedělích setkávali v kostele. Jeho krajané byli umístěni v rodinách, on osobně využil možnosti ubytovat se v tamním hospodářství svatokopeckých sester premonstrátek. Vzpomínal, že se k němu sestry chovaly laskavě a ohleduplně. P. G. Degasper i se mohl

Prof. P. Giuseppe
Degasper

Bývalý sirotčinec sester premonstrátek ve Vésce. Foto autorka, 2009.

volně pohybovat a tak pomáhat tam, kde bylo třeba. S uspokojením konstatoval, že uprchlíci žijí v dobrých podmínkách, avšak především těm z obcí Levico a Oltresarca (nyní část města Arco) chybí oblečení. Evakuace v těchto lokalitách byla totiž provedena bez příprav, proto měli jen ten oděv, ve kterém odešli z domova a nedostávalo se jim ani ložního prádla. Proto P. G. Degasperi poslal žádost o pomoc do Tridentu. Pochopení našel i ve svém kolegovi P. G. Segatovi. Ten, jak už víme, byl ubytován na Sv. Kopečku, kde „s láskou a péčí vítal tridentské poutníky“. Oba kněží společně hledali nejvhodnější řešení pro zmírnění útrap uprchlíků. P. G. Degasperi v referencích svému biskupovi Msgr. C. Endricimu uváděl, že se uprchlíkům relativně daří dobře a kněží že si také nestěžují, ba naopak, jak je jejich úkolem, své svěřence povzbuzují.⁴⁶

Prof. P. Giuseppe Degasperi se narodil roce 1870 v obci Sardagna (nyní součást města Tridentu), a to snad ve mlýně (Mulino del Rio Vela). Na kněze byl vysvěcen v roce 1893, pak odešel do Inomostí na univerzitní studia, která zakončil v roce 1898. Po celý život se věnoval výuce na školách humanitního směru a v kněžském semináři, kde rovněž vykonával další funkce.

Dr. Alcide De Gasperi.

Vzhledem k popsané situaci a významu své činnosti zasluhují širší informaci i dále uvedené osoby. Od roku 1915 sledoval osud tridentských uprchlíků a postupně připravoval půdu pro zlepšení jejich situace, obranu jejich práv a zajištění potřebné pomoci **Dr. Alcide Amedeo Francesco De Gasperi (Degasperi)**.^{Obř.} Jeho cílem rovněž bylo uchovat v Tridentu italský jazyk a připojit ho k Itálii, což se realizovalo po smrti císaře Františka Josefa I.

Tento italský politik se narodil v Pieve Tesino (Trident) 3. dubna 1881, ale domovem mu byla Sardagna, rodná obec jeho otce. Na biskupském gymnáziu v Tridentu byl žákem profesora P. G. Segaty a poté ve Vídni vystudoval filologii. Za italskou lidovou stranu byl členem rakouského sněmu.⁴⁷ Byl posledním ministerským předsedou Italského království a zakladatelem Křesťanskodemokratické strany. Za Mussoliniho byl čtyři roky vězněn a až na zásah Vatikánu byl propuštěn. Následně pracoval jako vatikánský knihovník. Po druhé světové válce se stal premiérem Italské republiky a obsazoval též funkce ministra zahraničních věcí a ministra vnitra. Byl spoluzakladatelem NATO a 11. května 1954 se stal předsedou Evropského parlamentu. Po naplnění politické práce zemřel 19. srpna 1954 ve Val di Sella (Borgo Valsugana). Katolická církev ho uctívá jako Božího služebníka, je navržen k blahorečení.⁴⁸

Na pohřeb P. G. Segaty se mezi jinými dostavil i další italský kněz **Prof. P. Carlo Sonn.**^{Obz.} Když totiž tridentický biskup oslovil učitele gymnázia, zda budou k ruce uprchlíkům, P. C. Sonn bez otázek souhlasil a s farářem P. Angelem Dell'Antonio z obce Caldonazzo odešli na Moravu, kde se usadili v Holešově.⁴⁹

Prof. P. Carlo Sonn.

Kněze na byt přijal tamní děkan.⁵⁰ S ním a jeho kaplany se Italové dorozumívali německy. P. C. Sonn stejně jako P. G. Segata a ThDr. O. Rauzi okamžitě začal studovat českou gramatiku, aby se mohl domluvit také česky. Pro své krajany kázal v kostele sv. Anny, ti se tam scházeli z téměř dvaceti okolních obcí, ač to někteří měli i dvě hodiny chůze. Měl zajímavý postřeh – místní obyvatelstvo stável na úroveň Tridentanů před pětatřiceti lety, moravské ženy však považoval za výrazně pracovitější. Všiml si, že se lidé na vesnici zdraví „Pochválen buď Ježíš Kristus“ na rozdíl od městských obyvatel, kteří si nejčastěji říkají: „Má úcta“. Do Tridentu rovněž zasílal své postřehy a zprávy, opačně putovalo poděkování za péči o italské diecezány a biskupské požehnání.⁵¹

Prof. P. Carlo Sonn se narodil v roce 1863 v obci Mezzocorona, ležící severně od biskupského města Tridentu, na kněze byl vysvěcen v roce 1887, po absolvování studia klasických jazyků v Inomostí v roce 1889 již vyučoval na biskupském gymnáziu. Poté od 1. července 1909 do 29. července 1913 vykonával na tomto ústavu ředitelskou funkci, za tu dobu se zvýšil počet žáků o čtvrtinu. Jako člověk byl skromný, uzavřený a naprosto oddaný svému povolání. Zemřel v roce 1939.

Ke stému výročí exodu uspořádalo několik kulturních organizací v italském Roveretu výstavu nazvanou „Gli Spostati, Profughi, Flüchtlinge, uprchlíci. 1914–1919. Pod stejným názvem byla konána konference a vydána publikace. Další publikace vydaná v Itálii nese název „Bohemia mia“.

Z naší strany byla např. v Buštěhradě v roce 2012 vytvořena velká výstava z dokumentů a fotografií rovněž nazvaná „Bohemia mia“. Byla věnovaná památce italských vysídlelců z tridentského údolí Valle di Ledro a prošla mnoha městy v Itálii, u nás, ale i dalšími místy v Evropě. „O tom, že i válka může mít lidskou tvář a o italském údolí, jehož obyvatelé mají Čechy opravdu rádi“, byl pod stejným názvem natočen i televizní dokument.⁵²

Památce prostých italských uprchlíků a jejich kněží, žijících po čtyři léta na Sv. Kopečku, je věnován alespoň tento příspěvek.

Poznámky:

- 1 Oblast: italsky Trentino, česky Trident; město: italsky Trento, česky rovněž Trident. – Pevnůstku si po dokončení v roce 1873 přijel prohlédnout císař František Josef I.
- 2 V matričním zápisu je německo-italský tvar jména otce.
- 3 ZAO, pobočka Olomouc, Matrika Z, inv. č. 8282, i dále.
- 4 P. Ervín Kolář OPraem působil na Sv. Kopečku v letech 1873–1879; zemřel dne 25. února 1882 v Sepekově u Tábora.
- 5 Msgr. Lodovico Jacobini, narozen 6. ledna 1832, na kněze vysvěcen 23. září 1854, na biskupa konsekrován 25. března 1874, kardinálem 19. září 1879, v čele vatikánského státního sekretariátu stál za papeže Lva XIII. v letech 1880–1887. Deska připomínající jeho návštěvu v Olomouci v roce 1876 je umístěna v kapli sv. Barbory v areálu bývalého kapitulního děkanství (dnes arcidiecézní muzeum). – Robert hrabě Lichnovský z Voštic, narozen 7. listopadu 1822, na kněze vysvěcen 1846, poté působil v různých kongregacích a kancelářích v Římě, kde se patrně seznámil s L. Jacobinim. Po návratu postupoval až do funkce kapitulního děkana, ale v Olomouci se mnoho nezdržoval. Zemřel 25. ledna 1879.
- 6 Svatý Kopeček 1896, s. 43. Viz <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/>
- 7 SOKA Olomouc, Archiv obce Svatý Kopeček, inv. č. 43.
- 8 Výročí jejich příchodu vzpomenu v roce 2015 naši občané např. v Kladně, Buštěhradě, Příbrami, Stríbrně, ve Žďáru nad Sázavou, na Blanensku, Boskovicku a také v obcích v okolí Sv. Hostýna, viz Malének 2015 (3), 6 a 7. Např. v Bilavsku je pohřbeno 15 italských uprchlíků. Více viz např. <http://www.mestobustehrad.cz/historie/bohemia-mia/BohemiaMia> a <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/3932-bilavsko/>
- 9 Do farnosti patří Sv. Kopeček, Drozdín, Lošov, Samotišky, Radíkov a tehdy i Posluchov. Obecní i farní kronika shodně uvádějí, že repatrianti byli umístěni ve všech obcích svatokopecké farnosti. Zjištění byli jen uprchlíci ubytovaní v Radíkově ve dvou domech, tj. u Kubáčků a Růžičků. – Za možnost nahlédnout do farní

- kroniky Sv. Kopečka a publikovat zjištěné údaje děkuji faráři P. Bernardu Petru Slabochovi OPraem. – Dále čerpáno z příslušných matrik zemřelých. Matrika narozených není přístupná, oddávky béženců nebyly nalezeny, záznamy o úmrtí Italů ve farních obcích se v odpovídajících letech nevyskytují.
- 10 Josef Ander st., narozen 28. července 1866 na Sv. Kopečku, zemřel 11. února 1933. Dobrodinec rodné obce, zakladatel jedné z nejúspěšnějších firem první republiky, tj. akciové společnosti ASO, který svou kariéru začal jako kramář (poutní aj. drobné zboží) a starosta Sv. Kopečka.
 - 11 SOKA Olomouc, Archiv obce Svätý Kopeček, inv. č. 43. I. díle. – Z této kroniky čerpá i Smejkal 2001, 40.
 - 12 Obecní kronika i Smejkal 2001, 40 uvádějí zkomolená jména i příjmení italských kněží. – Italští kněží jsou v textech převzatých z internetových stránek, ale také dle zápisů ve farní kronice, uvádnění zdvorilostní formou, tj. Don či don. – Bohužel o P. R. Poggiovi se nepodařilo zjistit další informace.
 - 13 Viz <http://www.mestobustehrad.cz/historie/bohemia-mia/BohemiaMia>
 - 14 Další rodiny z Levica byly umístěny na Holešovsku, viz <http://dalpontelorenzo.blogspot.com>
 - 15 Vše ZAO, pobočka Olomouc, Matrika Z, inv. č. 11 692.
 - 16 SOKA Olomouc, Místní národní výbor Sv. Kopeček, inv. č. 30. – Amálie Jarošová, narozena v roce 1883, zemřela 24. května 1965 jako vdova po Karlovi Jarošovi, železničním zaměstnanci. – Subito, tj. italsky náhle, zde rychle. – Italové nebyli zajatci, jak uvádí kronika, ale vystěhovalci.
 - 17 Msgr. Celestino Endrici, tridentský biskup v letech 1904–1940, od roku 1929 arcibiskup. Narodil se 14. března 1866 v obci Don(!) v údolí Val di Non, na kněze byl vysvěcen v roce 1891, konsekrován 13. března 1904. V období první světové války úřadoval ze své vily v S. Nicolò, poté se uchýlil do Vidné a nakonec do kláštera v Heiligenkreuzu. Zemřel 29. října 1940. Jeho blízkým spolupracovníkem byl Alcide De Gasperi.
 - 18 Dle <http://dalpontelorenzo.blogspot.com> Dotud volně přeloženo, dále citujeme. Převzata i fotografie. – Večerní vydání Našince 28. dubna 1916 uvádí, že příčinou jeho skonu byla zákeřná žaludeční choroba.
 - 19 Tj. ne černá, barva smutku. – Dle obecní (tam zkomolené jméno) a farní kroniky zemřel 20. dubna, dle novin 26. dubna, Lorenzo dal Ponte uvádí 25. duben, v příslušné matrice záznam o úmrtí chybí. Stejně se liší i datum pohřbu.
 - 20 VK Olomouc, Našinec, 28. dubna 1916.
 - 21 P. Pavel Vondráček, byl na Sv. Kopečku již v letech 1883–1893, poté odešel coby farář do Hodušina u Táboru.
 - 22 P. Germano Dalpiaz po návratu do vlasti byl farářem a později i děkanem v Ale, autor publikace *Ricordo del Santuario di s. Valentino Ala*.
 - 23 Farní kronika a SOKA Olomouc, Archiv obce Svätý Kopeček, inv. č. 43. – Jediní zjištění Effenberggerovi byli Josef Effenbergger, familiant na Sv. Kopečku a jeho manželka Marie rozená Heferová, kteří zemřeli ještě na konci 19. století.
 - 24 VK Olomouc, Našinec 1. května 1916. – Msgr. Augustin Kratochvíl, narodil se 29. srpna 1865 v Bučovicích, vysvěcen v roce 1892, konzistořní rada, biskupský rada, působil ve farnostech brněnské diecéze, naposledy farářem v Budišově u Třebíče. Byl členem České královské společnosti nauk v Praze a spoluredaktorem *Vlastivědy moravské*. Zemřel ve svém rodišti 18. srpna 1946. – P. Leo Lambert Hublík OSB, inspektor klášterního velkostatku Rajhrad.
 - 25 VK Olomouc, Mährisches Tagblatt 5. května 1916. I. díle.
 - 26 VK Olomouc, Našinec 1. května 1916.
 - 27 P. Jan Herbrich, později děkan velkobystřický, narozen 1865 v Nosálovicích, vysvěcen 1888, zemřel 22. února 1939.
 - 28 VK Olomouc, Našinec 28. dubna 1916.
 - 29 Totéž.
 - 30 Za zpřístupnění kroniky a souhlas s publikováním děkuji provinční představené Mgr. Michaele Ludmile Novákové.
 - 31 Uvedeným poslancem byl Alcide De Gasperi, více o něm níže.
 - 32 Dle <http://dalpontelorenzo.blogspot.com>
 - 33 Moritz Maria Joseph Friedrich svob. p. Gastheimb, narozen 23. dubna 1853 v Opavě, zemřel 1. května 1934 v Olomouci.
 - 34 Maxmilián rytíř Mayer z Ahrdorffu a Wallerstainu, narozen 3. prosince 1845 v Kroměříži jako syn arcibiskupského knihovníka, 1868 vysvěcen na kněze, na doktora teologie a církevního práva promován v Římě, autor jedenácti divadelních her, 7. července 1928 zemřel a je pochován v Božicích.
 - 35 Hedvika z Mayů (Hedwig von May), rozená Hamburgerová, vdova, její manžel Franz von May zemřel krátce před jejím angažováním se v pomoci uprchlým 5. června 1915. Narozena 28. ledna 1871, zemřela 24. ledna 1934.
 - 36 Jindřich Horák byl starostou v Dubu nad Moravou v letech 1911–1918. Za upřesnění děkuji Ing. Ivo Čečmanovi, starostovi městyse Dub nad Moravou. – Metoděj Koudelka byl starostou v letech 1909–1919. Za informací děkuji Ivo Richterovi, starostovi obce Drahanovice.
 - 37 Emil Koblichek byl v době okupace pověřen vedením Okresního úřadu v Kroměříži.
 - 38 VK Olomouc, Našinec 11. září 1915; Deutsches Nordmährerblatt 23. srpna 1915; totéž 3. ledna 1916.
 - 39 VK Olomouc, Deutsches Nordmährerblatt 3. ledna 1916.
 - 40 VK Olomouc, Hlas lidu, 7. dubna 1916. – JUDr. Josef Škrach, prostějovský advokát. Jeho syn Vasil Kaprálek Škrach, filozof, překladatel atd., byl osobním tajemníkem T. G. Masaryka. – Sigmund Bill byl za okupace ve svých 81 letech deportován do Terezína, zemřel v Treblince.
 - 41 VK Olomouc, Našinec 5. června 1916. – JUDr. Vítězslav Houdek, autor kulturněhistorických prací, narozen 27. července 1856 v Náměšti na Hané, pracoval na ministerstvu vnitra ve Vidni a byl náměstkem moravského místodržitele, zemřel 1. července 1916 ve svém rodišti. Jeho pozůstalost je uložena ve Vlastivědném muzeu v Olomouci.
 - 42 VK Olomouc, Našinec 16. ledna 1919.
 - 43 Dle http://www.vitatrentina.it/media/cumulus/trento_-rickordo_a_monsignor_oreste_rauzi_che_moriva_30_anni_fa, foto též převzato.

- 44 Dle http://www.papaluciani.it/Humilitas/07/humilitas_aprile07.html
- 45 Vice informací viz A. Costa: *Oreste Rauzi vescovo titolare di Argo ausiliare di Trento*, Edizioni diocesane, Trento 1973.
- 46 Dle <http://dalpontelorenzo.blogspot.com>, převzata i fotografie.
- 47 Jako poslanec navštívil na Sv. Kopečku svého vážně nemocného učitele P. G. Segatu.
- 48 Možný příbuzenský poměr mezi politikem Dr. Alcidem De Gasperim a knězem P. Giuseppem Degasperim není povrzen, ale ani vyloučen. Dle https://it.wikipedia.org/wiki/Alcide_De_Gasperi
- 49 P. Angelo Dell'Antonio, zemřel po návratu do své farnosti 29. března 1919. Dle Malének 2015 (3), 6 a 7.
- 50 Tehdy (od roku 1908) byl farářem v Holešově P. Jan Hikl, a to až do své smrti 2. února 1944. Narodil se roku 1860, ordinován 1882, byl čestným kanovníkem kroměřížským a děkanem holešovským.
- 51 Dle <http://dalpontelorenzo.blogspot.com> – Rektor arcibiskupské kněžské koleje v Tridentu Msgr. Lorenzo Dalponte se narodil ve Vigo Lomaso 9. září 1921, na kněze byl vysvěcen v roce 1945, zemřel 9. září 2002 a byl pohřben v rodné obci. Ve svých publikacích a člancích se zabýval historií tridentských obyvatel (např. 1915–1918 Il Clero dei Profughi Trentini, tj. Kněží tridentských utečenců). Dle vlastního životopisu na <http://dalpontelorenzo.blogspot.com> – O italských uprchlících v Holešově viz Malének 2015 (3), 6 a 7.
- 52 „Bohemia mia.“ Televizní dokument. Připravili: L. Chvojková, Č. Franěk, J. Kačer, režie: J. Fiedor. 2011.

Prameny:

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc

Sbírka matrik Svm. kraje

I. inv. č. 8282, sign. VB XII 15, 1867–1908, Svatý Kopeček, Drozdín, Lošov, Posluchoy, Radíkov, Samotišky.

Z. inv. č. 11 692, sign. VB III 27, 1905–1934, Dolany, Bělkovice, Tovér, Véska, Dolánky (Geblov), Nové Sady, Hlušovice.

Státní okresní archiv Olomouc

O I – 61 *Archiv obce Svatý Kopeček 1821–1945 (1968)*

Inv. č. 43, Pamětní kniha obce.

O I – 121 *Místní národní výbor Svatý Kopeček (1930)1945–1974*

Inv. č. 30, Pamětní kniha obce 1961 – 1968 (obsahuje retrospektivní zápisy od roku 1945).

Vědecká knihovna v Olomouci

Hlas lidu, 7. dubna 1916.

Mährisches Tagblatt, 5. května 1916.

Našinec, 11. září 1915; 28. dubna 1916; 1. května 1916; 5. června 1916; 16. ledna 1919.

Deutsches Nordmährerbblatt 23. srpna 1915; 3. ledna 1916.

Římskokatolická farnost Svatý kopeček u Olomouce

Farní kronika Sv. Kopeček.

Českomoravská Provincie Kongregace Sester Premonstrátek

Kronika sester premonstrátek na Sv. Kopečku.

Literatura:

Malének, Pavel: *Méně známé dějiny Sv. Hostýna*. In: *Listy Svatohostýnské*, 2015, říjen, č. 3, r. XIX, s. 6 a 7.

Smejkal, Bohuslav: *Pohledy do historie Svatého Kopečka*. Matice svatokopecká, Svatý Kopeček 2001.

Svatý Kopeček u Olomouce v nové době 1946–1896. Lístek do slávověnce mariánského místa poutního. Nákladem královské kanonie strahovské v Praze, Olomouc 1896. <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/>

Portrétní fotografie převzaty z internetu:

G. Segata <http://dalpontelorenzo.blogspot.com>

O. Rauzi http://www.vitatrentina.it/media/cumulus/trento_-_ricordo_a_monsignor_oreste_rauzi_che_moriva_30_anni_fa foto prosím ořezat

G. Degasperim <http://dalpontelorenzo.blogspot.com>

A. De Gasperi https://cs.wikipedia.org/wiki/Alcide_De_Gasperi

C. Sonn <http://dalpontelorenzo.blogspot.com>

Summary

St. Kopecek used to be mostly associated with a revere expressed to a graceful painting of the Holy Virgin Maria Svatokopecká in past and with the ZOO recently. Within ages St. Kopecek has been also discovered by Italians , i. e. architects, artists, renowned stone builder masters, common people and clerical high officials. This work is targeted to quite unknown stay of Italian repatriants at St. Kopecek (a part of Olomouc town nowadays) during a period of the First World War and refers to people who gave them support in their hard destiny. Jana Krejčová ml.

STŘEDNÍ MORAVA

vlastivědná revue

Ročník 23 (2017, 2. číslo), číslo 44.

Vydalo Nakladatelství a vydavatelství **Memoria** Olomouc,
Masarykova tř. 32, 772 00 Olomouc ve spolupráci se Zemským archivem Opava,
Sněmovní 1, 746 22 Opava v roce 2017.

Redakční rada:

PhDr. Miloslav Čermák, CSc. (předseda), PhDr. Bohdan Kaňák, Ph.D.,
PhDr. Stanislava Kovářová, PhDr. Leoš Mičák, PhDr. Karel Müller,
Doc. PhDr. Jaroslav Peška, Ph.D., PhDr. Arnošt Skoupý, CSc., Mgr. Jiří Vidlička.

Redakce:

MEMORIA, Masarykova tř. 32, 772 00 Olomouc,
tel. 585 224 855, 602 752 447, e-mail: memoriaol@volny.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Miloslav Čermák, CSc.

Technický redaktor: Miroslav Ševčík

Obálka: Kateřina Petrová

Za odbornou a jazykovou správnost příspěvků odpovídají jejich autoři.

Rukopisy zasílejte v elektronické formě na disketě nebo na CD
v programu WORD, Oppen Office a v jednom výtisku na adresu redakce.

Uzávěrka jednotlivých čísel je konec měsíců února a srpna.

Sazba: TERRASTUDIO, Dolní náměstí 16, 772 00 OLOMOUC
Tisk: Jiří Pustina, TiskServis, gen. Sochora 1764/22, 708 00 Ostrava-Poruba,
www.tiskservis.cz.

Registrováno: MK ČR E 12630
ISSN 1211-7889